

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Suomen tuomariliitto ry:n lausunto välimiesmenettelylain uudistamista koskevasta arviomuistiosta **Viite:** VN/25570/2023

1. Yleistä

Tuomariliitto pitää perusteltuna, että välimiesmenettelylain uudistamistarpeita tarkastellaan ottaen huomioon sen pohjana olevan mallilain muutokset sekä muu kansainvälinen kehitys. Pääasiassa arviomuistiossa esitetyt ehdotukset ovat kannatettavia.

Arviomuistiossa kiinnitetään perustellusti huomiota välimiesmenettelyn tehokkuuden ja käytettävyyden edistämiseen. Näitä tavoitteita edistävät muutokset ovat kuitenkin osittain jännitteisiä oikeusturvatakeiden kanssa. Ottaen huomioon välimiesmenettelyn käyttöalan laajentuminen sekä rajalliset mahdollisuudet saada välitystuomio kumotuksi, pitää Tuomariliitto perusteltuna, että oikeusturvanäkökohtiin kiinnitetään erityistä huomiota.

2. Välityssopimus

Tuomariliitolla ei ole tältä osin huomautettavaa.

3. Välimiesoikeuden kokoonpano

Tuomariliitto pitää kannatettavana, että välimiesmenettelylaista poistetaan viittaus tuomarin esteellisyyssperusteisiin ottaen huomioon, että välimiehen esteellisyyssperusteet ovat tosiasiallisesti tuomaria laajemmat. Samalla Tuomariliitto toteaa, että välimiehen riippumattomuus ja puolueettomuus ovat keskeisiä ja periaatteellisesti hyvin tärkeitä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeita. Toisaalta välimiehen esteellisyyssperusteet ovat laajuutensa ja kirjoitustapansa vuoksi tulkinnanvaraisia.

Arviomuistiossa esitetään mahdollisuutena, että kysymys välimiehen esteellisyydestä voitaisiin saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi jo välimiesmenettelyn aikana, ja että muutoksenhakua tätä koskevasta päätöksestä voitaisiin rajoittaa. Edelleen esitetään, ettei esteellisyyssasian vireilläolo tuomioistuimessa estäisi välitystuomion antamista.

Periaatteellisen merkityksensä vuoksi Tuomariliitto ei pidä kannatettavana, että kysymys välimiehen esteellisyydestä voitaisiin jättää yksin alioikeuden yhden tuomarin kokoonpanossa tekemän ratkaisun varaan ilman muutoksenhakuoikeutta.

Välimiehen esteellisyys on sekä nykyisin voimassa olevan lain että mallilain mukaan yksi välitystuomion kumoamisperusteita. Mikäli arviomuistion mukaisesti säädettäisiin, että välimiehen esteellisyys voitaisiin saattaa välimiesmenettelyn aikana tuomioistuimen ratkaistavaksi ja tähän ratkaisuun ei saisi hakea muutosta, jäisi esteellisyyttä koskevan kysymyksen käsittelyjärjestys riippumaan siitä osittain sattumanvaraisesta seikasta, missä vaiheessa asianosainen on saanut tiedon välimiehen esteellisyyssperusteesta. Mikäli asianosainen saisi tiedon menettelyn aikana ja välimies ei hyväksyisi esteellisyysväitettä, tulisi asia saattaa käräjäoikeuden ratkaistavaksi ja tämä ratkaisu olisi ehdotetun muutoksenhakukiellon takia lopullinen. Mikäli asianosainen taas saisi tiedon esteellisyyssperusteesta vasta välitystuomion antamisen jälkeen, käsiteltäisiin kysymys normaalina kumoamiskanteena kaikissa kolmessa oikeusasteessa. Jatkovalmistelussa on syytä kiinnittää huomiota siihen, voidaanko tätä pitää johdonmukaisena ja toivottavana ratkaisuna.

Arviomuistiossa todetaan, että välimiesmenettelyn aikana tehdyn esteellisyysväitteen seurauksena tuomioistuin voisi erottaa välimiehen tehtävästään. Sen sijaan muistiossa ei oteta kantaa siihen, mitä esteellisyyttä koskevalle asialle tapahtuu tuomioistuimessa, mikäli välitystuomio annetaan ennen ratkaisun antamista. Säännöksen selkeyden vuoksi tähän kysymykseen tulisi kiinnittää huomiota jatkovalmistelussa.

Arviomuistion kohdassa 8 pohditaan mahdollisuutta rajoittaa kumoamiskanteet vain yhteen oikeusasteeseen, kuten Ruotsissa on tehty. Tuomariliitto katsoo, että mikäli hovioikeudet alkaisivat käsitellä kumoamiskanteita ensimmäisenä oikeusasteena, tulisi välimiesmenettelyn aikana tehty väite välimiehen esteellisyydestä saattaa sen hovioikeuden käsiteltäväksi, joka olisi aikanaan toimivaltainen kumoamiskanteen käsittelyyn.

4. Välimiesoikeuden toimivalta

Mallilain mukaan välimiesoikeus ratkaisee toimivaltaväitteet. Mikäli toimivaltaväite ratkaistaan ennakkokysymyksenä, voi kuka tahansa asianosainen määräajassa pyytää tuomioistuimelta ratkaisua asiasta. Tähän ratkaisuun ei saisi hakea muutosta. Asian vireilläolo ei estäisi välitystuomion antamista.

Sekä tällä hetkellä voimassa olevan lain että mallilain mukaan toimivallan ylittäminen on yksi välitystuomion kumoamisperusteista ja voi näin ollen tulla tutkittavaksi kaikissa kolmessa oikeusasteessa. Tuomariliitto pitää kyseenalaisena, että muutoksenhakuoikeus toimivaltakysymyksestä jäisi riippumaan siitä, ratkaiseeko välimiesoikeus toimivaltakysymyksen ennakkokysymyksenä vai vasta pääasian yhteydessä. Tällaisella lainsäädäntöratkaisulla voisi olla myös vaikutusta välimiesoikeuksien toimintaan.

Muistiossa ei oteta kantaa siihen, mitä toimivaltaa koskevalle asialle tapahtuu tuomioistuimessa, mikäli välitystuomio annetaan ennen ratkaisun antamista. Säännöksen selkeyden vuoksi tähän kysymykseen tulisi kiinnittää huomiota jatkovalmistelussa.

Arviomuistion kohdassa 8 pohditaan mahdollisuutta rajoittaa kumoamiskanteet vain yhteen oikeusasteeseen, kuten Ruotsissa on tehty. Tuomariliitto katsoo, että mikäli hovioikeudet alkaisivat käsitellä kumoamiskanteita ensimmäisenä oikeusasteena, olisi perusteltua, että myös välimiesten ennakkokysymyksenä ratkaisema toimivaltaisuus saatettaisiin sen hovioikeuden käsiteltäväksi, joka olisi aikanaan toimivaltainen kumoamiskanteen käsittelyyn.

5. Turvaamistoimet ja väliaikaismääräykset

Tältä osin Tuomariliitto yhtyy Helsingin hovioikeuden lausuntoon. Turvaamistoimien suuren merkityksen vuoksi tuomioistuinkontrolli on niiden osalta välttämätön, eikä suoraa täytäntöönpanokelpoisuutta voida pitää perusteltuna.

6. Asian käsittely välimiesmenettelyssä

Tuomariliitolla ei ole tältä osin huomautettavaa.

7. Väilitystuomio

Tuomariliitto yhtyy Helsingin hovioikeuden lausuntoon koskien kysymystä välimiehen passiivisuudesta tilanteessa, jossa välimiehiä on vain yksi, sekä tarpeesta ottaa lakiin säännös väilitystuomion perustelemisesta.

8. Väilitystuomion mitättömyys ja kumoaminen

Tuomariliitto yhtyy Helsingin ja Rovaniemen hovioikeuksien lausuntoihin siitä, että jaottelusta mitättömyys- ja kumoamisperusteiden välillä luovuttaisiin, samoin kuin mahdollisuudesta nostaa mitättömyyskanne ilman ajallisia rajoituksia.

Tuomariliitto yhtyy Helsingin hovioikeuden lausuntoon tarpeesta säännellä kumoamisperusteita mahdollisimman suppeasti ja tarkkarajaisesti sekä tarpeesta ottaa lakiin säännös siitä, mistä hetkestä kumoamiskanteen nostamisen määräaika alkaa kulua.

Tuomariliitto katsoo Helsingin hovioikeuden tavoin, että muutoksenhaun rajaaminen kumoamiskanteiden osalta on kyseenalaista. Kumoamisperusteet on tarkoituksellisesti säädetty suppeiksi ja niiden käsillä olo merkitsee, että välimiesmenettelyssä on ollut perustavanlaatuinen oikeusturvaongelma. Tämä kumoamisperusteiden periaatteellinen merkitys sekä niiden tulkinnanvaraisuus huomioon ottaen nykyistä muutoksenhakujärjestelmää voidaan pitää asianmukaisena. Mikäli muutoksenhakuoikeutta rajattaisiin, tulisi Ruotsin mallin mukaan säätää, että hovioikeudet käsitelisivät kumoamiskanteita ensimmäisenä oikeusasteena. Toisaalta, aina kun jokin asiaryhmä siirretään käsiteltäväksi hovioikeudessa ensimmäisenä oikeusasteena ohi tavallisen jatkokäsittelylupajärjestelmän, tulee huolehtia hovioikeuksien riittävästä resurssoinnista asiaryhmän käsittelyyn.

9. Väilitystuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano

Tuomariliitolla ei ole tältä osin huomautettavaa.

10. Oikeudenkäyntikulut

Tuomariliitto yhtyy tältä osin Helsingin hovioikeuden lausuntoon. Ottaen huomioon välimiesmenettelyn käyttöalan laajentuminen, eivät välimiesmenettelyn osapuolet ole kaikissa tilanteissa tasavertaisessa asemassa ja oikeudenkäyntikuluilla voi olla heille suurikin merkitys. Nykyinen säännös mahdollistaa kulujen kohtuullistamisen tarvittaessa poikkeuksellisessa tilanteessa.

11. Onko välimiesmenettelylakia muilta osin tarvetta uudistaa tai täydentää?

Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että tuomioistuinten alueellista toimivaltaa koskevat säännökset ovat nykyisessä laissa puutteelliset. Esimerkiksi lain 54 §:ssä todetaan, että hakemus vieraassa valtiossa

annetun välitystuomion täytäntöönpanosta tehdään yleiselle alioikeudelle, mutta säännöksessä ei oteta kantaa alueellisesti toimivaltaiseen kärjäoikeuteen. Samanlaisia ongelmallisuuksia toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämisen liittyy myös lain 29 § 2 mom., 43 § 1 mom ja 50 §:ään.

Tuomariliitto katsoo, että jatkovalmistelussa alueellista toimivaltaa koskevia säännöksiä olisi perusteltua selkeyttää ja täsmentää.

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton oikeuspoliittisessa valiokunnassa ja hallituksessa. Lausunnon kirjoittamiseen on osallistunut asessori Lauri Vaihemäki.

Tuomariliiton hallitus on käsitellyt lausunnon:

Helsingissä 15.8.2024

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Tuuli Vänskä
puheenjohtaja

Minna Hällström
varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa.

Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.